

УДК 159.9

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)-687-698](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-687-698)

Католик Галина Вікторівна доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри практичної психології, Львівський державний університет внутрішніх справ, вул. Городецька, 26, м. Львів, 79000, тел.: (0322)-586-325, <https://orcid.org/0000-0002-2169-0018>.

Мілорадова Наталія Едуардівна доктор психологічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології факультету № 3, Харківський національний університет внутрішніх справ, пр. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080, тел.: (0572) 52 3051, <https://orcid.org/0000-0002-0716-9736>.

ЗАЗДРИСТЬ ТА КОМУНІКАТИВНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Заздрість багатовимірне соціально-психологічне явище та може виникати з різних причин. Наприклад, коли людина відчуває невдоволення своїм становищем або досягненнями інших людей, вона може відчувати заздрість. Також заздрість може виникати через нерівність у суспільстві, коли деякі люди мають більше можливостей та переваги, ніж інші.

Гендерні норми і стереотипи також можуть впливати на появу заздрості. Наприклад, жінки можуть заздрити іншим жінкам, які відповідають стандартам краси або мають високий соціальний статус, оскільки вони почуваються несправедливо обмеженими у своїх можливостях. Чоловіки також можуть заздрити іншим чоловікам, які володіють високим соціальним статусом або матеріальним благополуччям, оскільки це може спричиняти почуття невдачі або неповноцінності. Тобто, вона може виникати внаслідок існуючих гендерних норм, стереотипів та конкуренції між статевими групами у тому чи іншому суспільстві.

У статті зазначається, що головною особливістю заздрості є непостійність конкретних об'єктів цього почуття – інших індивідів, яких багато. Заздрять завжди людям, які є власниками деяких достоїнств або переваг. Авторами відмічається також і неоднозначність та складність феномена заздрості саме в її функціях. Функції заздрості можливо розглядати у двох площинах: як з позитивного боку, так і з негативного. З позитивного боку, функція заздрості полягає у створенні конкуренції між людьми у процесі досягнення цінностей. Якщо людина досягла стану, коли вона може пишатися собою, почуття заздрості зникає.

Метою дослідження є визначення гендерної специфіки взаємозв'язків заздрості з комунікативною толерантністю у студентів.

У результатах проведеного дослідження автори вказують, що у чоловіків диспозиційна заздрісність не пов'язана з нетерпимістю до оточуючих. У жінок виявлені кореляції заздрісності як із загальним показником інтолерантності, так і з більшістю шкал. Заздрісність до матеріального достатку іншого і у чоловіків і у жінок співвідноситься з пониженим рівнем загальної комунікативної толерантності. Крім того, у чоловіків низький рівень толерантності корелює із заздрістю до соціального статусу, а у жінок - до комунікативних якостей.

Ключові слова: заздрісність, гендер, заздрісність, комунікативна толерантність, інтолерантність.

Katolik Halyna Viktorivna Doctor of psychological sciences, professor, head of the department of practical psychology, Lviv State University of Internal Affairs, Horodetska St., 26, Lviv, 79000, tel.: (0322)-586-325, <https://orcid.org/0000-0002-2169-0018>.

Miloradova Nataliya Eduardivna Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology, Faculty No. 3, Kharkiv National University of Internal Affairs, Leva Landau Ave., 27, Kharkiv, 61080, tel.: (0572)-52-3051, <https://orcid.org/0000-0002-0716-9736>.

ENVY AND COMMUNICATIVE TOLERANCE OF STUDENTS: GENDER ASPECT

Abstract. Envy is a multidimensional socio-psychological phenomenon and can arise for various reasons. For example, when a person feels dissatisfied with his position or the achievements of other people, he may feel envy. Also, envy can arise due to inequality in society, when some people have more opportunities and advantages than others.

Gender norms and stereotypes can also influence the appearance of envy. For example, women may envy other women who meet beauty standards or have high social status because they feel unfairly limited in their opportunities. Men may also envy other men who have high social status or material well-being, as this can cause feelings of failure or inferiority. That is, it can arise as a result of existing gender norms, stereotypes and competition between sex groups in one or another society.

The article notes that the main feature of envy is the impermanence of specific objects of this feeling - other individuals, of which there are many. They are always jealous of people who are the owners of some merits or advantages. The authors also note the ambiguity and complexity of the phenomenon of envy precisely in its functions. The functions of envy can be considered in two planes: both from the

positive side and from the negative side. On the positive side, the function of envy is to create competition between people in the process of achieving values. If a person has reached a state where he can be proud of himself, the feeling of envy disappears.

The purpose of the study is to determine the gender specificity of the relationships between envy and communicative tolerance in students.

In the results of the study, the authors indicate that dispositional envy in men is not related to intolerance of others. In women, correlations of envy were found both with the general index of intolerance and with most of the scales. Envy to the material wealth of others in both men and women correlates with a reduced level of general communicative tolerance. In addition, in men, a low level of tolerance is correlated with envy of social status, and in women - with communicative qualities.

Keywords: envy, gender, envy, communicative tolerance, intolerance.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день внаслідок девальвації багатьох моральних цінностей феномен заздрощів отримав вражаюче широке поширення, що визначає необхідність вивчення чинників, що впливають на особливості розвитку та прояву заздрісності. Оскільки інтерес до проблеми заздрощів проявляється протягом всього процесу розвитку духовної культури людства як на рівні спеціального психологічного та філософського аналізу, так і в повсякденній свідомості людей, особливого значення для розгляду цієї тематики дослідження рис характеру, особливостей поведінки та міжособистісної взаємодії заздрісника, в тому числі і в гендерному аспекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Заздрість - це біль, який виникає через щастя інших [13, с. 339]. Нещодавні дослідження виявили два підтипи заздрості: доброякісну та злісну. Злісна заздрість — це підтип заздрості з тенденціями до дій, спрямованих на те, щоб збити заздрісну особу з її вищого становища. Доброякісна заздрість також викликає розчарування, але активізує тенденції дій, спрямованих на самовдосконалення [13, с. 337]. Ван де Вен наводить емпіричне підтвердження такого розрізнення підтипів заздрості. Психологічний аналіз феномена заздрості свідчить про різні наукові підходи до його тлумачення. Зокрема, К. Хорні розрізняла «нормальну заздрість» – коли акцентується увага на бажанні людини мати переваги щось, і «невротичну заздрість» – коли особистість шкодує про те, чого немає, водночас підкреслюючи переваги іншого [10]. Галина Католик також акцентує увагу на взаємозв'язок заздрості та перфекціонізму [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. М. Кляйн визначає заздрість як почуття гніву, що виникає у відповідь на можливість іншого володіти та насолоджуватись тим об'єктом, котрий є бажаним для самої особистості [9].

Механізм виникнення заздрості, на думку багатьох психоаналітиків, криється в особливостях об'єктних стосунків (З. Фрейд, М. Кляйн, О. Кернберг). Про роль протиріч у системі міжособистісних взаємин особистості як механізмах виникнення заздрості писали й інші психологи – А. Адлер, У. Джемс, Е. Фромм, К. Юнг та ін. Вчені розвивали тезу про те, що поєднання завищеного рівня домагань, владолюбства, користолюбства з почуттям неповноцінності, приниженості, нікчемності, «посередності» призводить до формування такої системи стосунків з іншими, що включає переживання низки емоцій та почуттів (ненависті, ворожості, агресивності), серед яких є і заздрість.

Головною особливістю заздрості є непостійність конкретних об'єктів цього почуття – інших індивідів, яких багато. Заздрять завжди людям, які є власниками деяких достоїнств або переваг. При цьому «інший» може бути реальною особою, або може лише передбачатися. «Поле» заздрості дуже широке. Позаздрити можна будь-якому достоїнству (зовнішність, розум, соціальне становище, успіх у справах) або майну, проте не як таким, що є, а лише як бажаним для присвоєння. В основі заздрісності лежить домінанта «мало»: скільки б у людини не було, все ж знайдеться в інших те, чому можливо позаздрити. Для заздрості характерно поєднання оцінок полярного знаку: дещо чуже оцінюється дуже високо (воно іноді навіть виявляється для заздрісника необхідним), тоді як власник цього привабливого майна або достоїнства оцінюється негативно, і тим більш негативно, чим більш позитивно оцінюється його достоїнства.

Ф. Хайдер підкреслював, що людина може заздрити через речі, яка належить іншому, хоча раніше ніколи не мала потреби в ній і навіть не думала про неї. Тобто можна бажати чогось лише то, що воно є в іншого [8].

Таким чином, заздрість являє собою складний феномен, властивий людській природі, детермінований різними факторами. Будучи соціально неодобрюваною і засуджуваною заздрість має тенденції неусвідомленого функціонування особистості, породжуючи різні модифікації проявів, що забезпечені активізацією механізмів психологічного захисту, і може призводити до порушень, розладу, ненависті і деструкції в людських відносинах.

Мета статті – визначити гендерну специфіку взаємозв'язків заздрісності з комунікативною толерантністю у студентів.

У дослідженні було використано наступні методики:

- шкала диспозиційної заздрості (К. Муздибаєв)
- опитувальник «Уявлення про заздрість і її самооцінка» (Т.В.Бескова)
- методика діагностики комунікативної толерантності (В.В. Бойко). Для математико-статистичного аналізу було застосовано коефіцієнт кореляції

Пірсона. У якості досліджуваних виступили 190 студентів у віці 19 – 35 років, чоловіків - 58 осіб, жінок – 132 особи.

Виклад основного матеріалу. До специфіки заздрості належить її прихований характер (не зовнішня дія, а суб'єктивне ставлення:

1) заздрісник не стільки прагне мати те, що має інший, скільки бажає, щоб інший це втратив;

2) існують зовнішні та внутрішні фактори (моральні, психологічні, соціальні), які не дозволяють виявляти заздрість взагалі чи явним чином. Це робить її скритим і перманентним джерелом потужної і здебільшого несвідомої деструктивності, агресії [6, с. 953].

Деструктивні заздрощі формуються під впливом несприятливих для особистісного самозбереження та самоповаги зовнішніх чинників (ситуація соціальної несправедливості, соціальна, економічна, політична, культурна, історична нестабільність, дегуманізація суспільства, обмеження соціальної активності, соціальна дистанція з бажаним станом або об'єктом тощо) та індивідуальних властивостей особистості (соціальне аутсайдерство, некритичність, неадекватна самооцінка, відсутність прагнення до саморозвитку, примітивна потребнісно-мотиваційна сфера, система цінностей, переживання внутрішнього дискомфорту, постійний інтерес до досягнень та здобутків інших тощо).

У той же час комунікативні особливості суб'єктів заздрості вивчена недостатньо. Однією із складових комунікативної сфери є комунікативна толерантність/інтолерантність.

Численні емпіричні дослідження з виявлення особистісних детермінант толерантності показують її зв'язок зі здатністю до емпатії, стійкістю до невизначеності, ментальної гнучкістю, комунікативною толерантністю, альтруїзмом, відчуттям безпеки, міжособистісною та соціальною довірою, умінням брати на себе відповідальність, внутрішнім локус-контролем і т.ін. Інакше кажучи, основну увагу сконцентровано на вивченні толерантної людини, що є пріоритетним напрямком в рамках «позитивного» підходу в психології.

Водночас для комплексного вивчення проблем, пов'язаних з формуванням толерантного свідомості, толерантного поведінки і толерантної особистості, необхідні знання і про «тіньові» сторони людини, в даному випадку, зв'язок толерантності/інтолерантності з заздрісністю.

Результати визначення кореляційних зв'язків складових комунікативної толерантності/інтолерантності та заздрісності надано у таблиці 1.

Таблиця 1.

**Взаємозв'язки складових комунікативної
толерантності/інтолерантності з диспозиційною заздрісністю особистості
у чоловіків та жінок**

Складові комунікативної толерантності/інтолерантності	Диспозиційна заздрісність	
	Чоловіки	Жінки
Неприйняття або нерозуміння індивідуальності людини	- 0,197	0,268**
Використання себе у якості еталона в оцінюванні інших	0,231	0,073
Категоричність або консерватизм в оцінюванні людей	0,164	0,152
Невміння приховувати або згладжувати неприємні почуття при зіткненні з некомунікабельними якостями партнерів	- 0,039	0,219*
Бажання переробити, перевиховати партнерів	- 0,011	0,274**
Бажання підігнати партнера під себе, зробити його зручним	0,192	0,261**
Невміння вибачати іншому помилки, ніяковість, ненавмисно заподіяні неприємності	0,036	0,249**
Нетерпимість до фізичного чи психічного дискомфорту партнера	- 0,224	0,143
Невміння пристосовуватися до партнерів	- 0,009	0,198*
Рівень загальної комунікативної толерантності/інтолерантності	0,018	0,253**

Примітка: * – рівень значущості 0,05; ** – рівень значущості 0,01

У групі чоловіків визначено наступні кореляційні зв'язки складових комунікативної толерантності/інтолерантності з заздрісністю:

Шкала «Неприйняття або нерозуміння індивідуальності людини»: - 0,197; шкала «Використання себе у якості еталона в оцінюванні інших»: 0,231; шкала «Категоричність або консерватизм в оцінюванні людей»: 0,164; шкала «Невміння приховувати або згладжувати неприємні почуття при зіткненні з некомунікабельними якостями партнерів»: 0,039; шкала «Бажання переробити, перевиховати партнерів»: - 0,011; шкала «Бажання підігнати партнера під себе, зробити його зручним»: 0,192; шкала «Невміння вибачати іншому помилки, ніяковість, ненавмисно заподіяні неприємності»: 0,036; шкала «Нетерпимість до фізичного чи психічного дискомфорту партнера»: - 0,224; шкала «Невміння пристосовуватись до партнерів»: -0,009; шкала «Рівень загальної комунікативної толерантності/інтолерантності»: 0,018.

Таким чином, математико-статистичний аналіз свідчить про те, що у групі чоловіків відсутні статистично значущі зв'язки складових комунікативної толерантності/інтолерантності із заздрісністю.

У групі жінок виявлені статистично значущі позитивні зв'язки заздрісності з наступними складовими комунікативної толерантності/інтолерантності:

«Неприйняття або нерозуміння індивідуальності людини» (0,268); «невміння приховувати або згладжувати неприємні почуття при зіткненні з

некомунікабельними якостями партнерів» (0,219); «бажання переробити, перевиховати партнерів» (0,274); «бажання підігнати партнера під себе, зробити його зручним» (0,261); «невміння вибачати іншому помилки, ніяковість, ненавмисно заподіяні неприємності» (0,249); «невміння пристосовуватись до партнерів» (0,198).

Зафіксовано також позитивний статистично значущий зв'язок між заздрісністю та загальним рівнем комунікативної толерантності (0,253).

У групі жінок не було визначено статистично значущих зв'язків між заздрісністю та складовими комунікативної толерантності за такими шкалами:

Шкала «Використання себе у якості еталона в оцінюванні інших»: 0,073; шкала «категоричність або консерватизм в оцінюванні людей»: 0,152; шкала «нетерпимість до фізичного чи психічного дискомфорту»: 0,143.

Порівняльний аналіз показників у двох групах свідчить про наступне.

За шкалою «Неприйняття або нерозуміння індивідуальності людини» у групі чоловіків не зафіксовано взаємозв'язок із заздрісністю, у групі жінок зв'язок визначено позитивний зв'язок. За шкалою «Використання себе у якості еталона в оцінюванні інших» не визначено статистично значущих взаємозв'язків в обох групах. За шкалою «Категоричність або консерватизм в оцінюванні людей» не визначено статистично значущих взаємозв'язків в обох групах. За шкалою «Невміння приховувати або згладжувати неприємні почуття при зіткненні з некомунікабельними якостями партнерів» у групі чоловіків не зафіксовано взаємозв'язок із заздрісністю, у групі жінок наявний позитивний зв'язок. За шкалою «Бажання переробити, перевиховати партнерів» у групі чоловіків не зафіксовано взаємозв'язок із заздрісністю, у групі жінок визначено позитивний зв'язок. За шкалою «Бажання підігнати партнера під себе, зробити його зручним» у групі чоловіків не зафіксовано взаємозв'язок із заздрісністю, у групі жінок наявний позитивний зв'язок. За шкалою «Невміння вибачати іншому помилки, ніяковість, ненавмисно заподіяні неприємності» у групі чоловіків не зафіксовано взаємозв'язок із заздрісністю, у групі жінок такий зв'язок наявний та має позитивний характер. За шкалою «Нетерпимість до фізичного чи психічного дискомфорту партнера» не визначено статистично значущих взаємозв'язків в обох групах. За шкалою «Невміння пристосовуватись до партнерів» у групі чоловіків не зафіксовано взаємозв'язок із заздрісністю, у групі жінок визначено позитивний зв'язок. За шкалою «Рівень загальної комунікативної толерантності/інтолерантності» у групі чоловіків не зафіксовано взаємозв'язок із заздрісністю, у групі жінок наявний позитивний зв'язок.

Таким чином, якщо у чоловіків заздрісність як особистісна якість не має статистично значущих взаємозв'язків як зі складовими комунікативної толерантності/інтолерантності, так і з загальним показником, то у жінок виявлені кореляції заздрісності як із загальним показником інтолерантності, так і з більшістю шкал.

Отримані результати можна пояснити наступним чином: заздрість-вимогливість, заздрість-безнадійність, заздрість-суперництво. Аналізуючи набір дій, вчинків і переживань, характерних для різних типів заздрості, можна зробити висновок, що знижений рівень толерантності властивий для заздрості-вимогливості, що дається взнаки в нарощуванні вимог, нетерпимості, збільшенні критики, звинувачень на адресу партнера [14, с.157].

Що стосується відсутності кореляцій обговорюваних феноменів в чоловічій вибірці – ймовірним поясненням даного факту може виступати припущення науковців про те, що у чоловіків заздрість носить ситуативний характер, так звані «уколи заздрості» знаходять відображення в недовгих переживаннях при вигляді чужого успіху. У жінок же заздрість, ймовірно, не обмежується швидкоплинними переживаннями, а має більш «затяжний» характер, що призводить до «застрягання» на заздрості, тривале переживання якої робить негативний вплив як на самоствалення, так і на ставлення до людини, яка у чомусь значущому переважає суб'єкта заздрості [12, с. 906].

З метою виявлення взаємозв'язків заздрості до окремих предметних сфер з комунікативною толерантністю / інтолерантністю особистості було проведено кореляційний аналіз, результати якого надані у таблиці 2.2.

Таблиця 2.

Взаємозв'язки загального рівня комунікативної толерантності/інтолерантності із заздрістю до окремих предметних сфер у студентів - чоловіків та жінок

Предметні сфери заздрості	Загальний рівень толерантності	
	Чоловіки	Жінки
Зовнішня привабливість	0,207	0,160
Здоров'я	0,112	0,042
Молодість	0,181	0,143
Кар'єра	0,213	0,154
Соціальний статус	0,284*	0,132
Похвала значущої людини, популярність	0,208	0,149
Матеріальний статок	0,306*	0,218*
Дорогі або модні речі	0,204	0,121
Професійні(навчальні) успіхи	0,241	-0,105
Інтелект, здібності	0,204	-0,027
Особистісні якості	0,217	-0,142
Уміння спілкуватися	0,205	0,274**
Успіх у протилежної статі	0,131	0,096
Наявність відданих друзів	0,168	0,145
Сімейне благополуччя	0,232	0,117
Діти (їх наявність чи їх успіхи)	0,228	0,155
Дозвілля	0,246	0,116

Примітка: *– рівень значущості 0,05; **– рівень значущості 0,01

У групі чоловіків зафіксовано наступні взаємозв'язки між предметними сферами заздрості та загальним рівнем комунікативної толерантності/інтолерантності.

За предметною сферою «зовнішня привабливість»: 0, 207; за предметною сферою «здоров'я»: 0,112; за предметною сферою «молодість»: 0,181; за предметною сферою «кар'єра»: 0,213; за предметною сферою «соціальний статус»: 0,284; за предметною сферою «похвала значущої людини, популярність»: 0,208; за предметною сферою «матеріальний статок»: 0,306; за предметною сферою «професійні (навчальні) успіхи»: 0,241; за предметною сферою «інтелект, здібності»: 0,204; за предметною сферою «особисті якості»: 0,217; за предметною сферою «уміння спілкуватися»: 0,205; за предметною сферою «успіх у протилежної статі»: 0,131; за предметною сферою «наявність відданих друзів»: 0,168; за предметною сферою «сімейне благополуччя»: 0,232; за предметною сферою «діти (їх наявність чи успіхи)»: 0,228; за предметною сферою «дозвілля» 0,246.

Таким чином, у групі чоловіків зафіксовані значущі позитивні взаємозв'язки між загальним рівнем комунікативної толерантності/інтолерантності з такими предметними сферами заздрості як «Соціальний статус» та «Матеріальний статок».

Негативних значущих взаємозв'язків у цій групі визначено не було.

У групі жінок зафіксовано наступні взаємозв'язки між предметними сферами заздрості та загальним рівнем комунікативної толерантності/інтолерантності.

За предметною сферою «зовнішня привабливість»: 0,160; за предметною сферою «здоров'я»: 0,042; за предметною сферою «молодість»: 0,143; за предметною сферою «кар'єра»: 0,154; за предметною сферою «соціальний статус»: 0,132; за предметною сферою «похвала значущої людини, популярність»: 0,149; за предметною сферою «матеріальний статок»: 0,218; за предметною сферою «професійні (навчальні) успіхи»: -0,105; за предметною сферою «інтелект, здібності»: - 0,027; за предметною сферою «особисті якості»: - 0,142; за предметною сферою «уміння спілкуватися»: 0,274; за предметною сферою «успіх у протилежної статі»: 0,096; за предметною сферою «наявність відданих друзів»: 0,145; за предметною сферою «сімейне благополуччя»: 0,117; за предметною сферою «діти (їх наявність чи успіхи)»: 0,155; за предметною сферою «дозвілля» 0,116.

Таким чином, у групі жінок зафіксовані значущі позитивні взаємозв'язки між загальним рівнем комунікативної толерантності/інтолерантності з такими предметними сферами заздрості як «Матеріальний статок» та «Уміння спілкуватися».

Негативних значущих взаємозв'язків у цій групі визначено не було.

Отримані результати свідчать, що позитивний значущий зв'язок між загальним рівнем комунікативної толерантності/інтолерантності та матеріальним статком є характерним як для чоловіків (0,306), так і для жінок (0,218).

На відміну від жінок, у групі чоловіків зафіксовано позитивний значущий статистичний зв'язок між загальним рівнем комунікативної толерантності/інтолерантності та соціальним статусом (0,284).

Жінки відрізняються від чоловіків позитивним значущим статистичним зв'язком між загальним рівнем комунікативної толерантності /інтолерантності та умінням спілкуватися (0,274).

Таким чином, крім інваріантного взаємозв'язку заздрості до матеріального достатку, виявлені і варіативні, що розрізняються залежно від гендерної приналежності суб'єктів: у чоловіків низький рівень толерантності корелює із заздрістю до соціального статусу, а у жінок - з заздрістю до вміння спілкуватися (комунікативних якостей).

Тобто, чоловіки негативно ставляться до людей, які мають більш високий соціальний статус, а жінки - до володарів високих комунікативних якостей.

Причиною даних відмінностей, на наш погляд, є особливості соціальних гендерних норм: у чоловіків - норма успішності / статусу, у жінок - комунікабельності.

Висновки. Заздрість – складне за своєю структурою почуття, яке є важливим механізмом деструктивної поведінки. Всупереч виокремленню позитивних функцій заздрості (як складової виникнення конкуренції, мотиву змагальності), зазначене почуття переважно інтерпретують як негативне.

За результатами емпіричного дослідження можна стверджувати, що у чоловіків диспозиційна заздрісність не пов'язана з нетерпимістю до оточуючих. У жінок виявлені кореляції заздрісності як із загальним показником інтолерантності, так і з більшістю шкал. Заздрість до матеріального достатку іншого і у чоловіків і у жінок співвідноситься з пониженим рівнем загальної комунікативної толерантності. Крім того, у чоловіків низький рівень толерантності корелює із заздрістю до соціального статусу, а у жінок - до комунікативних якостей.

Незважаючи на підвищення інтересу дослідників до психологічних детермінант заздрісності, гендерні її аспекти представлені у сучасній науковій літературі є суперечливими і потребують подальшого детального вивчення..

Література:

1. Католик Г., Синичич Я. Уявлення про війну молоді з різним типом тривожності у контексті взаємозв'язку перфекціонізму та прокрастинації. Матеріали міжнародної студентської конференції «Діяльність психолога в умовах війни». Event by Кафедра теоретичної та практичної психології НУ Львівська політехніка on Thursday, March 23. 2023
2. Ben-Ze'ev, A. (1992). Envy and inequality. *Journal of Philosophy*, 89, p.551-581.
3. Berman, A. (2007). Envy at the cross-road between destruction, self-actualization, and avoidance. In L. Navaro & S. L. Schwartzberg (Eds.), *Envy, competition, and gender: Theory, clinical applications and group work.* (pp. 17-32). New York, NY US: Routledge/Taylor & Francis Group.

4. Crusius, J., Gonzalez, M. F., Lange, J., & Cohen-Charash, Y. (2020). Envy: An adversarial review and comparison of two competing views. *Emotion Review*, 12(1), p.3-21. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1754073919873131>
5. Eissa, G., & Wyland, R. (2016). Keeping up with the Joneses: The role of envy, relationship conflict, and job performance in social undermining. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 23, p.55-65. doi: 10.1177/1548051815605020
6. Feather, N. T., & Sherman, R. (2002). Envy, resentment, Schadenfreude, and sympathy: Reactions to deserved and undeserved achievement and subsequent failure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, p. 953–961
7. Hareli, S., & Weiner, B. (2002). Dislike and envy as antecedents of pleasure at another's misfortune. *Motivation and Emotion*, 26, p. 257–277
8. Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: John Wiley & Sons.
9. Horney, K. (1926) "The Flight from womanhood" in J. Baker Miller (ed.), *Psychoanalysis and Women* / K. Horney. -London: Penguin, 1984.
10. Klein, M. (1975). "Envy and gratitude" and other works, 1946-1963. London: Hogarth.
11. Miceli, M., & Castelfranchi, C. (2007). The envious mind. *Cognition & Emotion*, 21, p.449 - 479.
12. Parrott, W. G., & Smith, R. H. (1993). Distinguishing the experiences of envy and jealousy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, p.906–920.
13. Van de Ven, N. (2016). Envy and its consequences: Why it is useful to distinguish between benign and malicious envy. *Social and Personality Psychology Compass*, 10, p. 337-349. doi: 10.1111/spc3.12253
14. Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W., Goslinga, S., Nieweg, M., & Gallucci, M. (2006). When people fall from grace: Reconsidering the role of envy in schadenfreude. *Emotion*, 6, p.156-160.

References:

1. Katolik G., Sinichich Ya (2023). Uyavlennya pro vlynu molodi z rlnnim tipom trivozhnosti u konteksti vzaemozv'yazku perfektsionizmu ta prokrastinatsiyi. Materiali mizhnarodnoyi studentskoyi konferentsiyi «Diyalni psihologa v umovah vlyni». Event by Kafedra teoretichnoyi ta praktichnoyi psihologiyi NU Lvivska politehnika on Thursday [in Ukrainian].
2. Ben-Ze'ev, A. (1992). Envy and inequality. *Journal of Philosophy*, 89, p.551-581 [in USA].
3. Berman, A. (2007). Envy at the cross-road between destruction, self-actualization, and avoidance. In L. Navaro & S. L. Schwartzberg (Eds.), *Envy, competition, and gender: Theory, clinical applications and group work*. (pp. 17-32). New York, NY US: Routledge/Taylor & Francis Group [in United Kingdom].
4. Crusius, J., Gonzalez, M. F., Lange, J., & Cohen-Charash, Y. (2020). Envy: An adversarial review and comparison of two competing views. *Emotion Review*, 12(1), p.3-21. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1754073919873131> [in United Kingdom].
5. Eissa, G., & Wyland, R. (2016). Keeping up with the Joneses: The role of envy, relationship conflict, and job performance in social undermining. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 23, p.55-65. doi: 10.1177/1548051815605020 [in United Kingdom].
6. Feather, N. T., & Sherman, R. (2002). Envy, resentment, Schadenfreude, and sympathy: Reactions to deserved and undeserved achievement and subsequent failure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, p. 953–961 [in USA].
7. Hareli, S., & Weiner, B. (2002). Dislike and envy as antecedents of pleasure at another's misfortune. *Motivation and Emotion*, 26, p. 257–277 [in United Kingdom].
8. Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: John Wiley & Sons [in United Kingdom].
9. Horney, K. (1926) "The Flight from womanhood" in J. Baker Miller (ed.), *Psychoanalysis and Women* / K. Horney. -London: Penguin, 1984 [in United Kingdom].

10. Klein, M. (1975). "Envy and gratitude" and other works, 1946-1963. London: Hogarth [in United Kingdom].
11. Miceli, M., & Castelfranchi, C. (2007). The envious mind. *Cognition & Emotion*, 21, p.449 – 479 [in United Kingdom].
12. Parrott, W. G., & Smith, R. H. (1993). Distinguishing the experiences of envy and jealousy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, p.906–920 [in USA].
13. Van de Ven, N. (2016). Envy and its consequences: Why it is useful to distinguish between benign and malicious envy. *Social and Personality Psychology Compass*, 10, p. 337-349. doi: 10.1111/spc3.12253 [in United Kingdom].
14. Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W., Goslinga, S., Nieweg, M., & Gallucci, M. (2006). When people fall from grace: Reconsidering the role of envy in schadenfreude. *Emotion*, 6, p.156-160 [in United Kingdom].